

SIMON MAWER

PROVAZODKYNĚ

≡ KNIHA ZLIN

Copyright © Simon Mawer, 2015
Translation © Filip Hanzlík, 2016

ISBN 978-80-7473-405-2

Setkání s duchem

Na letišti jsem si půjčil auto a vydal jsem se podél severního břehu jezera. Cesta trvala zhruba hodinu. Minul jsem Lausanne a zahnul směrem na Montreux. Před Vevey jsem si příliš pozdě všiml odbočky, musel jsem zajet až do města, abych našel cestu, a nadával jsem si, že jsem v autopůjčovně nepožádal o navigaci. Dívka u přepážky by mi jistě ráda vyhověla – podařilo se jí přesvědčit mě, abych si pořídil zbytečně drahé pojištění a auto s plnou nádrží, což byly položky značně převyšující původní cenu, za kterou jsem si auto pronajal po internetu z Anglie. Další svazek švýcarských franků za navigaci by se v tom účtu nejspíš ztratil.

Žena, kterou jsem chtěl navštívit, žila na kopci za Vevey v moderním bytovém komplexu obklopeném dokonalými trávníky. Od úpatí až k vrcholu kopce stoupaly vinné keře seřazené jako vojáci na přehlídce. V údolí se třpytil vzdálený odlesk pomněnkově modrého jezera. Celá scénérie vypadala jako počítačově vytvořený obraz vzniklý v nějaké architektonické kanceláři, byla však naprosto skutečná – tak skutečná, jak jen může být Švýcarsko, ona země žijící z fantazie všech ostatních, ta nejméně skutečná ze všech evropských zemí.

Když jsem stiskl zvonek, slyšel jsem jeho drnění uvnitř bytu, ale kromě toho už žádný další zvuk. Napadlo mě, jestli ho vůbec zaregistrovala. Napadlo mě – té myšlence se člověk nevyhne, když osobě, kterou hodláte navštívit, je osmdesát – jestli je vůbec naživu.

I za ty dva dny od naší poslední e-mailové korespondence se mohlo leccos přihodit.

A pak se otevřely dveře.

V jejích očích se zračilo váhání tak typické u starších lidí ve chvílích, kdy se v mysli s vysokou kadencí otáčejí stránky se záznamy vzpomínek. V jejím případě se stránky otáčely tak rychle, že jejich pohyb bylo sotva možné zaznamenat. „Samuel,“ řekla. „To musí být aspoň padesát let.“

Připravila se. Nauč se svůj příběh z paměti. Dbej na to, aby byl bez mezer. Připrav se tak, abys o svých odpovědích nemusela přemýšlet. Ale nebuď přehnaně přesná. Přílišná přesnost bývá podezřelá. „Padesát jedna,“ odpověděl jsem. Políbili jsme se na obě tváře. Její plet byla hebká a napudrovaná, na dotek připomínala starý plyš.

„Zestárnul jsi,“ řekla a zblízka si mě prohlížela.

„S tím bohužel nic nenadělám.“

Já jsem si repliku ohledně jejího věku odpustil, jakkoliv by byla pravdivá: vypadala jako stařena. Neřekl jsem to možná proto, že jsem v její tváři zahlédl odlesk dřívější krásy – mandlové oči, ústa, která si i po všech těch letech uchovala svůdnou křivku, linii čelisti a brady, která v sobě stále měla něco z jejího mládí – ale tu tvář již neodvolatelně zformovalo stárí a bývalá krása přestala být zřejmá, nanejvýš ji bylo možné tušit. Nemůžu popřít, že při vzpomínce na to, co jsem k ní kdysi cítil, mnou projel záchvěv strachu. Dnes z těch citů nezbylo nic. Tedy do chvíle, než promluvila. Ten starý známý hlas. Ta samá intonace, kterou se jí nikdy nepodařilo úplně potlačit, občasná nejistota ve slovosledu, která odhalovala její francouzský původ, jakkoli se snažila působit jako anglická dáma.

Prošli jsme předsíní do obývacího pokoje. Z oken bylo vidět na přilehlý trávník a já si uvědomil, že právě tady na mě čekala a viděla, jak přijíždím k domu. Po-

zorovala mě celou dobu, než jsem vstoupil do domu. Ta chvíle čekání, než otevřela dveře, byla zcela záměrná, stejně tak jako bylo hrané její počáteční váhání nad tím, kdo vlastně jsem. Pořád to zkrátka byla svrchovaná herečka.

„Tak jak se ti vede?“ zeptal jsem se.

„Asi jako každému, kdo má na krku osmdesátku. Co si dáš?“ Při pohledu na servírovací stůl byl výběr jasný: lahev ginu, kyblík s ledem a baterie lahví toniku. „Je na mě trochu brzy. Jenom kapku. A hodně toniku.“

Zasmála se, jako by to, že chci víc toniku, prozrazovalo nějakou mou zábavnou lidskou slabost. Zatímco připravovala drinky, rozhlížel jsem se po pokoji ve snaze nalézt nějaké záchytné body. Bylo jich tam víc než dost, jak se dalo předpokládat. Prosklená dřevěná krabička a v ní vyznamenání – Médaille de la Résistance s reliéfním lotrinským křížem a bronzový Croix de Guerre. A fotografie. Na jedné z nich moji rodiče, drží se za ruce, usmívají se proti světlu, matka s rozčuchanými vlasy a s volnou rukou zdviženou téměř jako na pozdrav, kterou ve skutečnosti zvedá proto, aby ji neoslňoval sluneční svit. Na jiné fotografii je člověk, kterého jsem hned poznal, byť jsem ho nikdy osobně nepotkal – Benoît Bérard, muž, se kterým uskutečnila na podzim roku 1943 výsadek do Francie. Stál před sluncem zalitou kamennou zdí. Fotka nebyla dokonale ostrá, ale přesto na ní byla patrná souhra úsměvu, mužně vyhrnutých rukávů košile a neupravených vlasů. „Myslím, že jsem ho milovala,“ řekla mi jednou zamyšleně, jako by si na to už docela přesně nepamatovala. Vedle jeho fotografie se vyjímal studiový portrét Clémenta Pelletiera, na kterém vypadal hezčí, než ve skutečnosti byl, ale působil poněkud nedůvěryhodně. Nebo jsem v jeho tváři viděl něco, co v ní nebylo, jen kvůli svým vlastním předsudkům?

Když mi podávala skleničku, všiml jsem si jejích rukou a prstů s nateklými klouby připomínajících krabí klepeta. Lehce se třásly. „No každopádně už je to dávno,“ řekla.

Co asi tak myslí tím „to“, říkal jsem si v duchu. Protože prakticky všechno je z dnešního pohledu už dávno – její první setkání s mými rodiči, její první setkání se mnou, ty chvíle, kdy nečekaně a s nebývalou vervou vpadla do našich poklidných domáckých životů. Byla o dvanáct let starší než já, což tehdy znamenalo mnohem víc než teď. Když k nám poprvé přišla, má matka navrhla, abych ji oslovoval tetičko Marian, ale ona se té představě vysmála. „To bych si připadala jako nějaká šedesátiletá stará panna.“ Hned od začátku působila zvláštně, tékavé stvoření, jež vstupovalo do mých představ; později se z ní stala neohrožená a zatvrzelá žena, která některé z těch představ naplnila. Byla prvním dospělým, kterého jsem oslovoval křestním jménem, prvním dospělým, který mě respektoval a neshlížel na mě blahosklonně jako na dítě, prvním dospělým, se kterým jsem měl intimní vztah. Bez ohledu na věkový rozdíl mezi námi jsem měl vždy pocit, že spolu vycházíme jako rovný s rovným.

Upíjela gin s tonikem a prohlížela si mě s jistým soucitem. „Takže tě nakonec dostali, vid’? Přesně tak, jak jsem tě varovala.“

Pokrčil jsem rameny. „Tehdy to vypadalo jako dobrá volba, zajímavější než ministerstvo zahraničí a rozhodně atraktivnější než státní správa.“

„A teď?“

„Teď už jsem samozřejmě v důchodu.“

„Rodinu máš?“

„Dvě děti, obě ve svazku manželském, navzdory odstrašujícímu příkladu jejich rodičů. V sedmdesátých letech jsme se rozvedli a já se pak už znovu neoženil.“

Zmínka o rozvodu ji zjevně zaujala. Zahlédl jsem ve výrazu její tváře záblesk zadostiučinění? Soucit to tentokrát určitě nebyl. „Nemůžu říct, že by mě to překvapilo. Nikdy jsem tě nevnímala jako – jak je to slovo? – podpantoflistu. Jak jste to měli s dětmi?“

„Zůstaly s matkou.“

„Tak je to skoro vždycky.“

„Stephanie pořád tvrdila, že se jim po mně stýskalo. Osobně mám za to, že jim to bylo spíš jedno. S Edwardem si celkem rozumíme, ale Margaret skoro nevidám. Myslím, že mi ten rozvod klade za vinu.“ Ale o svém životě jsem mluvit nechtěl, zajímal mě ten její. Vždycky když jsem s rodiči mluvil o tom, co Marian dělala, uchýlovali se k obecným a nicneříkajícím sdělením. Snad měla na starosti nějaký program kulturní výměny se zeměmi sovětského bloku nebo něco takového. Znělo to celé podivně. Ale to, co se odehrálo za války, podivné nebylo – to bylo pozoruhodné. Seskočila padákem do jihozápadní Francie a působila tam jako kurýr pro jeden z okruhů hnutí odporu, jimiž byla Francie protkána. Okruh nesl kódové označení WORDSMITH. Jako kurýra ji pak s jakýmsi riskantním úkolem poslali do Paříže a krátce nato byla zatčena. Ten příběh byl velmi známý, objevoval se v novinových článcích a v knihách, kdykoli se připomínala historie francouzského odboje – například když se v kinech objevil film *Odette*. Mně ho ale vyprávěla matka, mou dětskou poválečnou mysl rozechvívala slova jako *gestapo* nebo *odboj*; a znal jsem ho také z vyprávění samotné Marian. Nikdy ale nemluvila o tom, co se stalo pak, o době, kterou strávila v zajetí v jednom z koncentračních táborů, a o tom, jak zázračně celou tu hrůzu přežila, jak se jí podařilo vrátit se z říše mrtvých zpátky mezi živé. Jak to udělala? Jak vůbec lze v takovém zápase zvítězit? Jak někdo dokáže obelstít smrt,

když kostky osudu jsou vrženy jednoznačně proti němu? Každopádně přežila a nikdy o tom nepromluvila. To aspoň tvrdila má matka. Byla jedinečná, zvláštní, odvážná i nebezpečná, byla dobrou přítelkyní a zároveň někým, ke komu přistupujete s opatrností, bylo fascinující ji znát, ale něco vám zároveň říkalo, že je protkaná křivolakými tepnami, v nichž koluje temnota. „Je nebezpečná,“ říkával můj otec v nestřežených chvílích. V tom měl pravdu. Skutečně byla nebezpečná. To mohu dosvědčit.

„Takže sis pro mě přišel,“ řekla.

Pokusil jsem se tuhle narážku přejít smíchem. „Vytáhli mě z důchodcovského poklidu prostě proto, že tě znám...”

„Tys o mně ale nikomu nic nevykládal, že ne?”

„Ani slovo. Jenže teď... teď se rozhodli, že chtějí tu věc uzavřít. Žádné trestní stíhání tu nehrozí, nic takového. Jenom chtějí zaplnit bílá místa. Všechno zcela diskrétně, rozumí se.“

To ji rozesmálo. „Je mi jasné, že nestojí o další skandál. Řekla bych, že služba, pro kterou pracuješ, si v době studené války nevedla zrovna brilantně, co?”

„Chyby a přehmaty jsou vždycky nejvíc propírané. A většina úspěchů zůstává utajena. Aspoň tak zní oficiální verze.“

Její pohled byl chladný a bystrý, neztratil nic ze své mladosti, jakkoli byl nyní zasazen do starého rámu. „Měli jste tam dvojitého agenta, někde hodně vysoko, Same? Máš zjistit, jestli mě někdo zradil?”

„Celá věc je naprosto neoficiální, Marian.“

„Všechno je neoficiální. Vždycky to tak bylo. Neoficiální, takže se to vždycky dá popřít.“

„Tak nějak.“ Kývl jsem směrem k prosklené krabičce s vyznamenaními. „Koukám, že sis vystavila své medaile.“

Vstala z křesla a popošla ke krabičce s vyznamenáními. Vzala ji do ruky a prohlížela si je, jako by si jich teprve teď všimla. „Francouzi se na rozdíl od Britů aspoň snažili,“ poznamenala. „Co se nás týče, Britové se zmožli všeho všudy na Řád britského impéria. A ten pak dali i Beatles.“

Tohle postesknutí jsem od ní už slyšel: nabídli jí civilní skupinu Řádu britského impéria a ona odmítla. Nic z toho, co jsem udělala, nebylo civilní, řekla jim tehdy. Takže úřady nakonec ustoupily a navrhly jí vojenskou skupinu vyznamenání. Pořád to ale byl jen Řád britského impéria nejnižší třídy, který se dává školníkům a charitativním pracovníkům... a zpěvákům pop music. „Takhle se zachovali ke všem z nás,“ řekla mi jednou. „S výjimkou drahých zesnulých.“

Kdo byli ti drazí zesnulí? Noor Inayat Khanová, samozřejmě, ta křehká, éterická dcera indického súfijského mystika. A taky Violette Szaboová, mladá dělnice ze Stockwellu. Ale taky jedna drahá přeživší, kterou ve filmu hrála Anna Neagleová: Odette Sansomová, z níž se stala Odette Churchillová, později Odette Hallowesová. Ty všechny dostaly velkokříž, tedy nejvyšší třídu civilní skupiny vyznamenání za chrabrost, ale kdo může říct, že si ho nezasloužily? A pak také rozdělili pár medailí Krále Jiřího. Ale pro ostatní měli jen Řád britského impéria civilní skupiny – je to pocta, nebo urážka?

„Už je to dávno pryč,“ odtušila. „Loňské sněhy. Rozlité mléko. Jaké kliše by ještě šlo použít?“

Zasmál jsem se. Bylo by jich ještě dost. Celý ten příběh je dlážděn mnoha klišé. Jedním z nich je „hrdin-ka“. Dalším pak „zrádce“.